

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ**

“TƏSDİQ EDİRƏM”

**Coğrafiya fakültəsinin elmi işlər üzrə
dekan müavini _____**

**Xarici ölkələrin iqtisadi-siyasi
coğrafiyası və turizm kafedrasının
müdiri _____ A.İ.İbrahimov
“ ” aprel 2026-ci il**

**5402.01-“Tarixi coğrafiya, siyasi və rekreasiya coğrafiyası”
Doktoranturaya qəbul imtahanının**

PROQRAMI

**Bakı Dövlət Universiteti Coğrafiya
fakültəsinin Elmi Şurası tövsiyə
etmişdir. Protokol №, 2026-ci il**

**2025-2026-cı tədris ili üçün Bakı Dövlət Universitetinin
5402.01-“Tarixi coğrafiya,siyasi və rekreasiya coğrafiyası”
ixtisası üzrə doktorantlıq minimumu**

PROQRAMI

Doktorantlıq minimum proqramı magistratura pilləsində tarixi, siyasi, rekreasiya coğrafiyası üzrə tədris olunan nəzəri-metodoloji və regional kursların ümumiləşdirilməsi əsasında hazırlanmışdır. Proqram 3 hissədən ibarətdir: 1. Tarixi coğrafiya, 2. Siyasi coğrafiya, 3. Rekreasiya coğrafiyası. Proqramda rekreasiya coğrafiyasına daha çox yer verilmişdir.

Tarixi coğrafiya. Fənnin predmeti və məqsədi. Fiziki, iqtisadi, siyasi coğrafi elmlərin integrasiyası. Tarixi coğrafiya keçmiş dövrlərin təbiətdən istifadə və təsərrüfat, əhali məskunlaşması, şəhərlər, nəqliyyat yolları, mədəniyyət abidələrinin coğrafiyasının səciyyəsi. Rekreasiyaya verilən tərif. Tarixi coğrafiyanın elmlər sistemində yeri. Yeni dövrdə coğrafi ideyaların inkişafı. Azərbaycanda tarixi coğrafiya elminin inkişafı.

Siyasi coğrafiya. Siyasi coğrafiyanın predmeti, obyektı və vəzifələri. Siyasi coğrafiyanın öyrəndiyi obyekt. Siyasi coğrafiya qarşısında duran əsas vəzifələr. Siyasi coğrafiyanın coğrafi elmlər sistemində yeri. Dünyanın müasir siyasi xəritəsi.

Ölkənin siyasi coğrafi mövqeyi. Siyasi sərhədlər. Sərhədyanı münaqişələr. Geosiyasət anlayışı. Geosiyasətin mənbələri. Siyasi-inzibati coğrafiya və geosiyasətin əsas tədqiqat üsulları. Azərbaycanın geosiyasi coğrafiyası.

Rekreasiya coğrafiyası, predmeti və vəzifələri. Rekreasiya fəaliyyətinin kompleks səciyyə daşması. Rekreasiyanın subyektləri. Rekreasiyanın obyektı. Rekreasiya coğrafiyası təbii, iqtisadi elm kimi. Rekreasiya coğrafiyasının digər elmlərlə əlaqəsi. Rekreasiya coğrafiyasının vəzifəsi. Mütəxəssislər tərəfindən rekreasiyaya verilən tərif (V.A.Kvartalnov və b.).

Rekreasiya-turizm fəaliyyətində tədqiqat üsulları. Rekreasiya fəaliyyətində riyazi metod. Rekreasiya fəaliyyətində kartoqrafik metod. Rekreasiya fəaliyyətində GIS texnologiyalarının tətbiqi. Rekreasiya-turizm fəaliyyəti sahəsində tədqiqatlara metodoloji yanaşma. Metodologiya turizmdə tədqiqat metodları haqqında elm kimi. Turizmdə metodologiyanın əsas prinsipləri.Turizmdə elmi tədqiqatların xüsusiyyəti. Rekreasiya fəaliyyətində klaster üsulu. Müqayisəli üsul, tarixilik, və s. Turizmdə elmi proqnozlaşdırma metodları. Turizmdə elmi tədqiqatların təcrübi əsasları.

Rekreasiya coğrafiyasında termin və anlayışlar. Rekreasiyanın meydana gəlməsi tarixi. Rekreasiya və istirahət: ümumilik və xüsusiyyət. Rekreasiya potensialı, rekreasiya ehtiyatı. Rekreasiya təsərrüfatı. Rekreasiya müəssisəsi. Rekreologiya. Rekreasiya

cəhətdən ərazinin mənimsənilməsi. Rekreasiya fəaliyyəti və rekreasiya potensialı. Rekreasiya tələbatı. Rekreasiya və asudə vaxt. Rekreasiyanın funksiyaları: tibbi-bioloji, sosial-mədəni, iqtisadi. Rekreasiya məşğuliyyəti. Rekreasiyanın növləri.

Təbii rekreasiya potensialı və onların qiymətləndirilməsi. Təbii şərait. Təbii rekreasiya ehtiyatları və onların təsnifatı. Komfort iqlim. Təbiətin nadir obyektləri. Landşaftın cəlbediciliyi və onun qiymətləndirilməsi. Landşaftın mənzərə yaradan elementləri. Rekreasiya potensialı və onların qiymətləndirilməsi meyarları. Rekreasiya potensialənən çoxkriteriyalı qiymətləndirmə metodları. Rekreasiya resurslarının qiymətləndirilməsində FAS metodologiyasının tətbiqi. Rekreasiya resurslarının qiymətləndirilməsində ekonometrik metodların tətbiqi: reqresiya, kolerasiya və inteqral hesablama.

Tarixi-mədəni rekreasiya ehtiyatları. Mahiyyəti, təsnifatı və qiymətləndirməsi. Maddi və mədəni tarixi-mənəvi abidələr. Tarixi və mədəni abidələrin növləri: tarix, arxeoloji, şəhərsalma və memarlıq, incəsənət və s. abidələr. Dərketmə və mədəni rekreasiya ehtiyatları: daşınan və daşınmaz abidələr. Rekreasiya əhəmiyyətinə görə tarixi-mədəni abidələrin təsnifatı.

Rekreasiya fəaliyyətinin məkan analizi və ərazi rekreasiya sistemləri. Rekreasiya sistemi. Təbii kompleks. Rekreasiya sisteminin tərkibi və onların arasında əlaqə. Rekreasiya fəaliyyətinin məkan analizinin istiqamətləri. Rekreasiya resurslarının məkan yerləşməsi. Ərazi rekreasiya yükünün paylanılmasında məkan analizi. Turist axınlarının məkan analizi. Əlçatanlıq və infrastruktur səviyyəsi. Rekreasiya məkanlarında GIS texnologiyalarının tətbiqi (vizuallaşdırma, zonalaşdırma, məkan verilənlərinin inteqrasiyası). Ərazi-rekreasiya sistemi anlayışı. Təbii və mədəni komplekslərin cəlbediciliyi.

Rekreasiya potensialından istifadə və klaster yanaşması. Rekreasiya əhəmiyyətli ərazi. Bu ərazilərin müəyyən edilməsi. Rekreasiya ərazisi və məkanın qiymətləndirilməsi. Təbii komplekslərin rekreasiya tutumu. Rekreasiya ətraf mühitin mühafizəsi. Rekreasiya klasterləri və onun çoxsəviyyəli və kompleks strukturu. Rekreasiya klasterlərinin komponentləri: rəqabət, ərazi konsentrasiyası, əməkdaşlıq və şəbəkələşmə. Rekreasiya klasterinin məkan strukturu: mərkəzi periferiya, xətti və şəbəkə modeli.

Rekreasiya fəaliyyətinin davamlı turizm sistemləri əlaqəsi. Rekreasiya fəaliyyətində davamlı turizmin təşkili, oxşar və fərqli xüsusiyyətləri. Təbiətin qorunması və biomüxtəlifliyin saxlanılması. Rekreasiya fəaliyyətinin yerli icmalara təsiri. Rekreasiya fəaliyyətində Davamlı İnkişaf Məqsədlərinin tətbiqi. Rekreasiya fəaliyyəti və davamlı turizm arasındakı problemlər: overtourism, degradasiya, landşaft dəyişiklikləri və iqlim dəyişmələri.

Xüsusi mühafizə olunan ərazilər və ekoloji turizm. Xüsusi mühafizə olunan ərazilərin təsnifatı. Dövlət təbii qoruqları. Təbii biosfer qoruqları. Milli parklar. Milli parklarda funksional zonalar. Regional əhəmiyyətli təbii parklar. Təbiət abidələri, onların təsnifatı. Dendroloji parklar və botanika parkları. Xüsusi mühafizə olunan təbii ərazilər təbii rekreasiya ehtiyatlarının tərkib hissəsi kimi. Ekoturizm.

Turizm rekreasiya fəaliyyətinin növü kimi. Turizm anlayışı. Turizmin təsnifatı, forma və növləri. Turist. Turistlərin tipləri. Həzz almaq və istirahət.

Ekoloji turizm. Ekoloji turizmin təşəkkül tarixi. Ekoloji turizmin xüsusiyyətləri. Ekoloji turizmin növləri və formaları. Ekoloji turların təşkili. Kənd yaşıl və icma turizmi: üstünlükləri və əhəmiyyəti. Azərbaycanda ekoloji və kənd turizmin müasir vəziyyəti.

Davamlı və açıq hava turizm fəaliyyətləri. Davamlı turizmin növləri və inkişaf istiqamətləri. Davamlı turizmin idarə edilməsi. Açıq hava turizmin mahiyyəti və təşkili formaları. Açıq hava turizm fəaliyyətləri. Açıq hava turizmdə davamlılıq və ekoloji amillər. Azərbaycanda davamlı turizm və açıq hava turizm fəaliyyətləri.

Turizmdə təbii və mədəni irs. Mədəni irsin təsnifatı. Ümumdünya irsinə daxil edilmiş təbii abidələr. Ümumdünya irsi siyahısına daxil olma şərtləri. UNESCO və irs abidələri.

Rekreasiya turizm rayonlaşdırılması. Rekreasiya rayonlaşdırılması. Rekreasiya rayonlaşdırılmasında ümumcoğrafi prinsiplərin nəzərə alınması: obyektivlik, çoxtərəflilik, ierarxiya, konstruktivlik. Rekreasiya rayonu. Rekreasiya yeri. Rekreasiya zonalar və onlardan istifadə imkanları. Rekreasiya rayonuna xas olan xüsusiyyətlər. Rekreasiya zonasına xas olan xüsusiyyətlər.

Azərbaycanın turizm-rekreasiya rayonları. Bakı-Abşeron, Quba-Xaçmaz, Lənkəran, Şəki-Zaqatala, Dağlıq Şirvan, Mil-Muğan, Şirvan-Salyan, Aran, Gəncə-Daşkəsən, Qazax-Tovuz, Qarabağ, Şərqi Zəngəzur, Naxçıvan bölgələrində rekreasiya ehtiyatları. Bu bölgələrin turizm üzrə ixtisaslaşması. Bölgələrin turizm-rekreasiya infrastrukturunun müasir vəziyyəti.

ƏDƏBİYYAT

1. Dərgahov V.S. Rekreasiya-turizm ehtiyatları. Bakı: «MBM», 2008
2. Ç.G.Həsənov T.G. Coğrafiyanın tədqiqat metodları. Bakı, 1990.
3. Həsənov T.G., Hacizadə Ə.M. Coğrafiya tarixi, Bakı, 2001.
4. İsmayılov Ç.N. İqtisadi və sosial coğrafiyanın əsasları, Bakı, 2010.
5. Məmmədov C.A. Geosiyasət. Bakı: "Mütərcim", 2005.
6. Soltanova H.B. Azərbaycanda turizm və onun inkişafı, monoqrafiya, Bakı, 2015

7. Soltanova H.B., Hüseynova Ş.H. Turizmin əsasları. Dərs vəsaiti. Bakı, "Mütərcim", 2007.
8. Soltanova H.B., Qasımov M.S., Ağasiyev Ə.R. Azərbaycanın kurort təsərrüfatı. Bakı: "Nurlar", 2017, 248 s.
9. Turizmin əsasları. /B.Ə.Bilalov, Ç.G.Gülalıyevin redaktəsi ilə. Dərslik. Bakı, 2015.
10. Кусков А.С., Голубева В.Л., Одинцова Т.Н. Рекреационная география. М.: Флинга: МПСИ, 2005.
11. Туровский Р.Ф. Политическая география. Москва. Смоленск, 1998.
12. Michael Hall (2008) Touris planning: policies, processes and relationships\\ Pearson Education, 7(13) pp. 244-258.
13. Michael Hall, Stephen J. (2014) The geography of tourism and recreation: environment, place and Space, Routledge, 142 p.
14. Giacomo Del Chiappa (2013). Tourism clusters in destination management\\ European Journal of Tourism Research, 6(1), 1–14.
15. Buckley R. (2012) Sustainable tourism: research and reality\\ Annals of Tourism Research, 39(2), 528–546.
16. Lew, A.A., McKercher, B. (2006) Modeling tourist movements: a local destination analysis\\ Annals of Tourism Research, 33(2), pp. 403-423